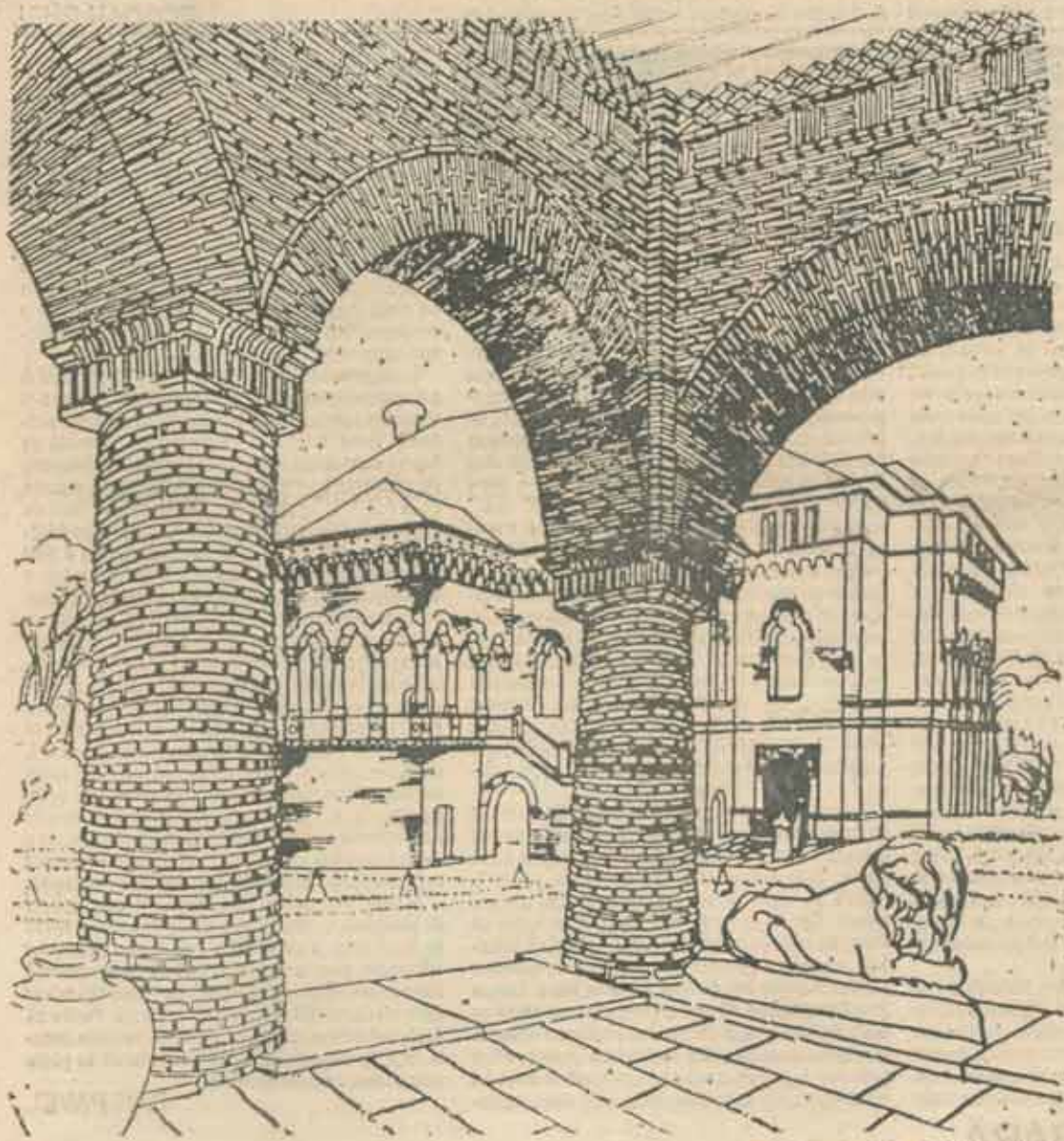

**PUBLICAȚIE SĂPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 32 • 17 — 24 AUGUST 1991

Schiță de G.M. CANTACUZINO

Din sumar:

• **Interviu cu PRINCEPSA MARGARETA, realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU** • Mănăstirea Văcărești, între distrugere și reconstrucție — grupaj alcătuit de **MARIANA CELAC** • **PETRU CREȚIA: Despre dezbaterea politică** • **ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ: Putere și responsabilitate politică (III. De sub pălăria lui Caragiale)** • **Opinii și eseuri semnate de CĂTĂLINA BUZOIANU, ANDREI CODRESCU, ELENA ȘTEFOI, CRISTIAN TEODORESCU, BEDROS HORASANGIAN, GEORGE VOICU, ALINA MUNGIU, DAN PAVEL și mulți alții**

Plimbându-mă în jurul mănăstirii Văcărești (...) m-am întrebat adesea care va fi aportul ancestralei noastre trude în organizarea viitorului românesc?

G.M. Cantacuzino (1934)

JURNALISMUL NU E DE AJUNS

Scurta vacanță parlamentară, dizolvată în presupusa vacanță a tuturor, pare că ne oferă șansa unei binevenite acalmii. O acalmie a virulenței viraze politice, care din decembrie '89 ne-a îmbolnăvit, într-o măsură mai mare sau mai mică pe toți, metamorfozându-ne peste noapte în actorii-diletanți sau spectatorii figuranți ai unei uriașe — și reale — drame colective, ascunsă sub nelipsitele culori comico-tragice autohtone. O scurtă pauză vătăreacă pentru pasiuni iraționale și orbiri partizane, care ne aruncă dintr-o extremă în alta a judecării acestui incredibil spectacol de paradexe care este România post-totalitară și pre- nu se știe ce. O scurtă odihnă pentru ura cetățeanului de rând, care nu înțelege nimic, dar acceptă totul. Un scurt repaos, mai ales, pentru jurnalismul nostru devastator, care crede că înțelege totul și nu explică nimic; blindat în suficiența lui partizană, în mica lui putere de-o zi, jurnalismul acesta otoatecuprinzător este portretul-robot al defectelor noastre de azi și de mai totdeauna: graba, orbirea, confuzia, și mai grav — autocriticismul exagerat, sentimentalismul balcanic, labilitatea morală, și mult mai grav — lipsa de cultură politică, lipsa de cultură istorică, lipsa de perspectivă culturală.

Cu excepția a trei-patru analiști credibili, ce ne oferă jurnalistică „post-revoluționară”? Oare e normal ca ziaristi făcuți peste noapte, „de revoluție”, să manifeste același servilism orb față de actuala putere ca pe vremea lui Ceaușescu? Oare e firesc ca făcuci până ieri tehnicieni sau maiștri să tragă de urechi în ziare oficiale Departamentul de stat american în termeni care ne aduc aminte de proletcultismul anilor '43-'50 ori de „patriotismul” ultimelor două decenii? Oare e bine că foști lătrători de serviciu de la „Săptămâna”, „Era Socialistă” etc. să improaște fără teamă și fără măsură în oamenii de elită ai țării? Dar, iarăși, trecind de cealaltă parte a baricadei, oare e normal ca ziaristi cunoscuți să publice orice informație negativă, fără nici o minimă verificare, doar pentru că sînt de opoziție? Oare e firesc ca scriitorii-ziaristi să se ocupe de numărul de costume al ministrilor, ori de calitatea stofei cu care se îmbracă nomenclatura? Oare e bine că ziaristii „de bine” pun fără multe scrupule în circulație cele mai incredibile ipoteze securistice, complotistice, chiar mondiale, numai de dragul succesului, vandabilității, scandalului? Ce rămîne din toată această maree zilnică de hirtie proastă de ziar? Cioburi fine, periculos de fine, de adevăr, pierdute într-o masă enormă, periculos de enormă de făcături, improvizotie, vorbe.

Ar trebui să ne acordăm, măcar vara, dreptul de a ne smulge din vremelnicia evenimentului zilnic, din meschinăria interesului grabnic și să ne amintim, măcar în vacanță, că există principii mai înalte care guvernează toate nivelele existenței noastre, deci chiar și jurnalismul cel supus prin condiție „comandamentelor imediate”. Nu doar goana după ce se zice, ce se fură și ce se vinde, și nici măcar grija pentru limitele sau defectele proiectului Legii Audiovizualului ar trebui să ne frămînte, ci și atenția pentru codul moral, scris și nescris, al unei profesii care, mai mult decît să influențeze „oricum”, își află temelul real în a modela benefic, responsabil, opinia publică. Ziaristii noștri au aflat repede că în Occident presa reprezintă a patra putere în stat, dar n-au avut răbdare să aștepte și rigorile juridice care controlează această putere. Și pînă cînd aceste rigori vor intra în funcțiune și în presa dimbovițeană — care poate suporta încă pașnic un scandal moral și juridic cum e „România Mare” sau „Europa” — ziaristii noștri ar trebui să-și amintească măcar în vacanță un „decalog” banal al propriei lor profesii: o minciună mică naște o minciună mai mare; violența verbală incită la violența pur fizică; reaua credință nu provoacă niciodată prin nici un miracol, bună credință în cititor; un adevăr ciuit și o crimă împotriva întregului adevăr; delatiunea nu-i egală cu spovedania; servilismul naște mai devreme sau mai tîrziu monștri totalitari; injuria nu e o formă nobilă de partizanat; criticismul, pesimismul devastator naște numai demoralizare și haos; amestecul de valori și criterii e la fel de rău ca și lipsa acestora; incultura induce numai reacții inculte, un public incult, o putere politică imorală și incultă. Etc.

Măcar vara, măcar în vacanță, ar trebui să ne acordăm răgazul de a ne smulge din mioopia cotidianului brut, din zgura opacă a imediatului, pentru a ne îngădui o înțelegere mai detașată și mai înaltă, o viziune mai vastă a fenomenelor care ne conduc și ne vîntură. Ar trebui să deschidem, din cînd în cînd, ochiul pineal al istoriei, cel care privește adînc în trecut și vede mai clar înainte. Ochiul pentru care ceea ce ni se întîmplă acum nu e o simplă reacție brută de la o cauză prezentă la un efect imediat. Privirea pentru care drama României de azi nu e doar rezultatul ultimilor ani, sau o ultimelor două decenii, ci e produsul extrem de complex, extrem de contradictoriu, al unei istorii de secole, al unor anume tradiții politice autohtone, pe cit culturale și religioase, al unor condiționări geografice irevocabile, al unor constrîngerii externe, inconturabile, al unor năravuri și obiceiuri...

Un cult spontan al președintelui țării, fie el fost credincios marxist-leninist, într-o țară care tocmai scăpase de cultul impus al „părintelui patriei”. Un parlament ridicol, condus de foști demnitari comunisti, care reiterează după un secol legea maresciană a „formelor fără fond”. O nouă nomenclatură care invadează rapace năravurile celei recent detronate. Un partid de guvernămînt mixind eficace pe principii ocult socialiste și populiste. O opoziție firavă, mai ales intelectuală; o studentime care tace sau emigrează; o clasă muncitoare care îndură orice și visează la trecutul paradisiac ceaușist. Un naționalism virulent, cu voie de la Putere, dar care întîlnește asentimentul majorității. Un întreg popor care rivnește cu dragoste-ură de occidentalizare, fără să dorească să-și asume și riscurile sau defectele ei. O întreagă națiune care-și descoperă încă o dată identitatea...

Pentru toate acestea și multe altele, e nevoie de instrumente fine, de metodologii complexe, de analize aprofundate, pentru care revista „22” își ține — acum ca întotdeauna — paginile larg desfăcute. Ea e canalul principal prin care Grupul pentru Dialog Social își avansează perspectivele integratoare și-și înțelege menirea modelatoare. Pentru toate acestea, jurnalismul nu e de ajuns. Și nici răgazul îngăduit de o vară...

MAGDA CĂRNECI

George Morărel

VREMEA ȚIGANILOR

Deși sînt un pătimaș iubitor al subtilităților celei de-a șaptea arte, prezentul articol nu se referă și nu face nici cea mai mică aluzie la premiul film al lui Emir Kusturica, „Vremea țiganilor”, pe care o am eu în vedere, pare să fie un punct dintr-un scenariu mai general, ce a cuprins pînă acum episoade de nebunie și rușine națională, ca „Tîrgu-Mureș” și „Mineriada”.

O subtilă și diabolică regie întretine discret, indirect sara-banda incendiilor de așezări

date și devastate; în județul Alba, la Cîlnic, cartierul romilor a fost agresat de către localnici; în Capitală, în neultatele zile 14-15 iunie, au fost prădate case din cartierele Colentina, Tei, Rahova, locatarii lor fiind bătuți și abu-ziv arestați; la Huedin, județul Cluj, cartierul țigănesc a fost supus asaltului unor vandali; la Cuza-Vodă, județul Constanța, în iulie 1990, a fost ars campusul de corturi, iar unele case situate în incinta localității au fost incendiate; tot în Dobrogea, la 9 oc-

Giurgiu, o casă a fost incendiată, ca a doua zi, alte 13 să aibă aceeași soartă; prin extindere, la 18 mai 1991, în Bolintin Vale, 7 case au fost avariate; tot în frumoasa lună mai, incitaiți de preotul local, sătenii din Romanești s-au dat la acte de agresiune împotriva țiganilor; la Cărpeneș, județul Giurgiu, în iunie 1991, nouă case ale „rudarilor” au fost incendiate; în sfîrșit, la 13 iunie a.c., 26 case din Cașin, județul Mureș, au fost transformate în scrum de o mulțime de 300 de oameni, care, în iureșul ostilităților, a ucis și un rom nevinovat.

Prin consecințele lor, atacurile colective asupra romilor constituie infracțiuni grave, pedepsite de codul penal, iar prin caracterul discriminatoriu etnic și rasial sînt pogromuri (vezi definițiile din „Dicționarul politic”, Ed. Politică, București, 1975, p.460 și „Enciclopedia Judaică”, Ierusalim, 1971, vol.13, p.694). Ele puteau fi stopate, dacă poliția și procuratura și-ar fi făcut datoria și, mai ales, dacă primul-ministru sau președintele țării - al tuturor românilor, nu? - ar fi apărut la televizor și ar fi condamnat aceste acte barbare și ar fi cerut măsuri ferme, drepte și urgente pentru pedepsirea vinovaților, oricare ar fi fost ei, români sau țigani.

La prefectura județului Constanța am aflat că nici după 10 luni de la manifestările a la Ku-Klux-Klan din comuna Kogălniceanu nu erau încă date publicității nume de vinovați și pronunțate pedepse. De ce o atît de îndelungată și inadmisibilă tergiversare? Pentru a se comite alte crime și alte vandalisme? Cui îi folosește lanțul de violențe și exacerbarea resentimentelor populațiilor din așezările rurale față de romi? Prefectul Constanței, d-l Adrian Rădulescu, era interesat doar de „cîrpirea” caselor avariate și nu de întronarea unui climat democratic la Kogălniceanu, domnia sa fiind cît se poate de indispus de discuția la care era silit să participe și neștiind cum să dea mai repede afară pe ușă delegația română și străină, sfătindu-l pe reprezentantul romilor, d-l Nicolae Gheorghe, cu: „Hai, luați fetele și duceți-le la Kogălniceanu”, „Fetele” fiind reprezentantele unor organisme

internaționale ale drepturilor omului. Cu un astfel de limbaj, tipic comunist, cu o asemenea mentalitate, România nu va intra curînd în Europa, anarhia și fărâdelegile descrise arătîndu-ne că ne îndreptăm mai degrabă spre o societate gen „vestul sălbatic”, în care fiecare își face dreptate după cum îi taie capul, în lipsa unor instituții adecvate

cu bună știință, caracterul lor rasial. Care se manifestă în continuare, de pildă, la Bolintin Deal, unde romii alungați sînt declarați în continuare indezirabili în localitate, sau la OGREZENI, unde, de asemenea, se încearcă dezrădăcinarea grupurilor de țigani, prin vînzarea caselor și a locurilor lor de locuință, măsură extrem de periculoasă și care

Fotografii de Carolina Salgner

ale romilor. Faptele sînt grăitoare și, din nevoia de demonstrație, le vom rememora: în ianuarie 1990, la Reghin, două case ale țiganilor sînt devastate, iar una e incendiată; la Lunga, în județul Covasna, la 11 februarie 1990, trei case sînt distruse, alta e cuprinsă de flăcări; în județul Satu Mare, la Turnu Lung, tot în februarie 1990, 35 de case au fost distruse și date pradă focului; la Selca Mare, județul Sibiu, în aprilie 1990, opt apartamente ale unor familii de țigani au fost irva-

tombrie 1990, între 500-600 de persoane din așezarea Mihail Kogălniceanu au transformat în ruină 25 de case ale țiganilor căldărari; pe data de 9 decembrie 1990, la Basarab, județul Constanța, două apartamente au fost devastate; între 6-7 aprilie 1991, la aproximativ 30 de kilometri de Palatul Victoria din Capitală, în de-acum celebrul și peste hotare Bolintin Deal casele țiganilor ursari li s-a pus foc și au fost practic demolate; la 15 mai 1991, la OGREZENI, în județul

care să vegheze la respectarea și aplicarea legilor.

Raportul unei comisii guvernamentale, din conținutul căruia au apărut în presă extrase, nu a sesizat sau nu a vrut să sesizeze fondul chestiunii, susținînd că valul de violențe sînt doar conflicte de natură socială, eludînd,

poate fi pusă în practică, cu urmări grave, și în alte zone cu tensiuni interetnice.

Degeaba comemorăm, cu pompă, pe Mihai Viteazul, dacă sabotăm, zilnic, mesajul lui prin veacuri, care era, totuși, unirea tuturor românilor și nu... truda pentru dezbinarea lor.

Nicolae Gheorghe

REPREZENTANTUL UNIUNII INTERNAȚIONALE A ROMILOR

COMENTARIU ȘI PROPUNERI ADRESATE PARTICIPANȚILOR LA REUNIUNEA ASUPRA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR, ORGANIZATĂ DE CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

Geneva, 1 - 19 Iulie 1991

I. Nevoia de clarificare și întărire a statutului politic și legal al romilor în cadrul procesului Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E.)

În art.40 al Documentului Final de la înfrînirea de la Copenhaga a Conferinței privind Dimensiunea Umană, a C.S.C.E., statele semnatare condamnă ura etnică și rasială, menționînd, în acest context, „problemele particulare ale romilor”. Aceasta a fost prima recunoaștere în cadrul procesului C.S.C.E. a celor 7-10 milioane de romi din statele participante la C.S.C.E.

Apreciam această recunoaștere ca un pas important spre reabilitarea politică și spre compensarea moraliă a

persecuțiilor suferite de romi în diverse țări ale Europei. Aceste persecuții au culminat cu deportarea și exterminarea a jumătate de milion de romi în lagărele naziste și în lagărele „naționale” organizate pe teritoriile administrate de guverne pro-naziste în timpul celui de-al doilea război mondial.

Pentru a putea continua și extinde această recunoaștere a drepturilor omului pentru romi, sugerăm participanților la înfrînirea de la Geneva a C.S.C.E. să examineze următoarele propuneri privind situația specială a romilor în contextul procesului C.S.C.E.:

1. Să se acorde atenție realității specifice, originale a romilor ca popor care trăiește într-o diasporă ce cuprinde întreaga lume;

- ei nu se limitează la un teritoriu specific și exclusiv sau la o țară „maternă”;

- ei formează minorități cu o cultură durabilă și cu populații mai numeroase sau mai mici în multe din țările participante la C.S.C.E. (în unele țări, romii formează 5-10% din totalul populației);

- romii nu revendică un teritoriu și un stat propriu.

Faptul că romii nu se conformează standardului minorităților „istorice” a contribuit mult la ignorarea lor de-a lungul timpului și a facilitat discriminarea și persecuția lor.

2. Romii sînt îndreptățiți să primească o recunoaștere legală atît la nivel național ca minorități în statele în care trăiesc, cît și la nivel transnațional, ca popor care este implicat tot mai mult în noul structurii politice supranaționale, precum Consiliul Europei, Comunitatea Europeană, procesul C.S.C.E. ca întreg.

3. Trebuie utilizate instituțiile și meca-

nismele procesului C.S.C.E. în vederea documentării asupra situației actuale a romilor în diferite state europene și să se ancheteze situațiile de violare a drepturilor omului în cazul romilor, atît ca persoane, cît și ca minoritate, ținînd cont de angajamentele politice ale statelor participante.

II. Acțiuni pozitive pentru reabilitarea culturală și economică a romilor ca popor

În contextul schimbărilor politice din țările Europei de Est (în care trăiesc marea majoritate a romilor) au apărut îmbunătățiri semnificative în multe din statele participante, în ceea ce privește drepturile civile și nevoile culturale și educaționale ale comunităților de romi.

Romii din multe țări și-au format propriile partide politice și asociații independente, au participat la alegeri libere și și-au promovat propriii reprezentanți în noul parlament a ales în Cehia și Slovacia, Ungaria, România, Bulgaria.

Există o creștere a vizibilității publice și a participării publice a romilor, ca minoritate distinctă; asociațiile și reprezentanții lor sînt frecvent implicați în luarea unor decizii privind problemele culturale, educaționale și ocupaționale ale comunităților romilor.

Dar decalajele între comunitățile de romi și populația majoritară continuă să existe și să se adîncească în domeniile școlarizării, formării profesionale, a calificărilor necesare pe piața muncii, a surselor de angajare, a locuirii, sănătății, duratei medii de viață.

După criteriile economice și sociologice curente, comunitățile de romi prezintă simptomele specifice ale unui popor subdezvoltat care trăiește în țări cu nivel mediu și înalt de dezvoltare (din punct de vedere social și economic).

Sugerăm de aceea ca un proiect pilot special de cercetare și dezvoltare privind romii din Europa să fie finanțat și susținut de organizațiile internaționale precum Consiliul Europei și Comunitatea Europeană. Programele existente, cum ar fi grupul special de educare a copiilor romi, asumate de Comunitatea Europeană, ar putea fi extinse pentru a cuprinde și comunitățile de romi din țările care nu sînt membre în Comunitatea Europeană și în Consiliul Europei.

Un centru european pentru documentare și cercetare pentru problemele romilor ar fi de mare ajutor în furnizarea informațiilor și a soluțiilor precum și în coordonarea programelor de acțiune adresate romilor atît la nivel național cît și transnațional.

ve urma

Ștefan Augustin Doinaș

PUTERE ȘI RESPONSABILITATE POLITICĂ

III. De sub pălăria lui Caragiale

S-a spus că, scriind despre fenomenul politic, Platon căuta un stat în care Socrate să nu fie nevoit să moară. Mutatis mutandis, așa zice că noi, Românii, am dori astăzi o situație în care — deși ridicolul nu ucide — oamenii noștri politici să nu mai semene cu personajele **Scrisorii pierdute**. Locul în care am vrea să se manifeste acest lucru, agora noastră modernă, este Parlamentul. Să fie oare cu puțință așa ceva? Să însemne într-adevăr ceva, în ordinea moralității publice, suta de ani care ne desparte de Caragiale? Vreau să spun: se poate vorbi despre un „progres” moral în domeniul moravurilor noastre social-politice?

Hans Jonas se îndoiește, în general, de un asemenea lucru. „Dacă în legătură cu știința și tehnica am putea încă să vorbim în termeni univoci despre un progres și chiar despre un progres potențialmente infinit (...), tabloul e cu mult mai puțin precis în domeniul ordinii politico-sociale care are un raport mult mai strâns cu moralitatea. (...) Suntem ispitiți să stabilim regula că, cu cât un lucru al vieții colective e mai aproape de sfera etică, cu atât mai ezitant devine (în viața socială) «progresul» ca formă naturală a mișcării” (p. 297).

Înainte de a continua, mă simt dator să fac o mărturisire. Până la sfârșitul adolescenței mele l-am detestat și contestat pe Caragiale, cu revolta naivă a unui copil ardelean. Caragiale reprezenta — pentru mine — un „scandal”. Confundând esteticul cu eticul, educația mea nu putea să vadă în nenea Iancu decât un scriitor mincinos, deci un scriitor fără valoare, care și insultă nația. Personal, nu puteam să admit că ar exista undeva o societate românească în care fruntașii politici ai unui oraș să se comporte ca Trahianche, Cațavencu, Dandana-che, Farfuridi etc. De asemenea, refuzam să cred că alegătorul român ar fi un permanent „cetățean turmentat”. Marele dramaturg mi se părea un mare farsor, care — ca un prestidigitator de bitci — în loc de iepuri, ouă și panglici colorate, face să apară, de sub pălăria sa cu boruri largi, o fiolă de caricatură umane. Au trecut anii și, firește, scriitorul și-a ocupat locul pe care-l merita în prejurierea mea. Mai mult: astăzi sunt silit să constat — cu tristețe — adevărul frescei sale social-politice, și să mă întreb de ce, într-o sută de ani, societatea românească n-a făcut moralmente nici un „progres”...

Desigur, dictatura a avut un efect demoralizator asupra dezvoltării ethosului românesc. Ca orice despotism, comunismul lui Ceaușescu a încurajat și a făcut să prolifereze o mulțime de vicii. La cei care dețineau puterea, a stimulat arbitrarul și cruzimea, corupția și arivismul, la cei supuși, a forțat lașitatea, delafunerea, trădarea prietenilor, versatilitatea principiilor, intoleranța și lipsa de generozitate, indiferența față de semenii etc.; adică, așa cum le numește Hans Jonas, „toate viciile friții și ale supraviețuirii cu orice preț” (p. 299). O serie de instituții din acei ani au creat condiții neprofitabile, ba chiar dăunătoare, formării unei etici personale a individului social. Dar astăzi?

Oamenii cu pregătire juridică refuză Parlamentului român actual însuși caracterul legitimității. După înia prof. Al. Comănescu din Ploiești (cf. „Alianța civică”, anul I, nr. 24 din 2 august 1991), legitimitatea trebuie să aibă o triplă determinare: „determinarea politică democratică, prin respectarea principiului majorității, determinarea etico-filosofică, prin respectarea drepturilor omului și cetățeanului, și determinarea logico-juridică, prin respectarea legitimității anterioare. Legitimitatea nu poate fi definită decât în funcție de toate aceste trei principii, așa cum definirea unui punct în spațiu necesită un sistem nu de una și nici de două, ci de trei axe de coordonate carteziane”. În lumina acestor idei, nu ar avea „puteri constituante” decât un nou Parlament, „rezultat în urma unor alegeri cu adevărat libere și corecte, care să introducă în Constituție modificările necesare sau, eventual, să adopte o nouă Constituție”.

Parlamentul nostru de azi prezintă toate tarele nașterii și compoziției sale. El este, mai întâi, rezultatul unui scrutin precipitat, efectuat în condițiile

- Personajele *Scrisorii pierdute* ?
- Există „progres” în ordinea moralei?
- Ardeleanul îl contestă pe Caragiale
- Tripla legitimitate a Parlamentului
- Un for suprem aservit unui partid
- Prezența multiplă a lui Cațavencu
- Funcționarul iresponsabil
- O lecție ateniană de autoreglare democratică

precare ale unui electorat stăpinit de un adevărat reflex condiționat: un electorat iresponsabil, surprins de brusca și totală libertate ce i se oferea, nepregătit politic și moral pentru exercitarea ei, ignorând complet — din lipsă de reală conștiință cetățenească — aspirațiile tinerilor care au declanșat revoluția și care — unii dintre ei — au plătit cu viața lor. Sloganurile electorale care au determinat votul au avut o rezonanță pur ceaușistă; marea masă de alegători au format-o reprezentanți ai „omului de tip nou”, produs al lungii indoctrinări comuniste. Acești oameni aveau numai idealuri cvasi-comuniste, ei au și urmat un lider care provenea din nomenclatura de partid. Alegerile din 20 mai 1990 au legitimat astfel, în condiții post-revoluționare, o stare de fapt pre-revoluționară. Parlamentul actual este, apoi, un for incapabil să facă față adevăratelor interese ale națiunii întregi: el e total aservit ideologiei unui singur partid F.S.N.; în sinul lui, celelalte formațiuni politice au un rol pur decorativ, servind exclusiv reabilitarea noastră națională în fața străinătății.

Că acest Parlament e complet aservit unui partid s-a văzut limpede: numeroasele sale comisii s-au contrazis tot timpul, incapabile să prezinte fără adevărul asupra evenimentelor din martie și iunie trecut. Compoziția înaltului for e pitorească: se lăfăie acolo, în suprema ei strălucire, „toată floarea” comunismului de atătăieri (dacă nu de ieri), toți opozanții de frunte — din interiorul P.C.R. — ai lui Ceaușescu, adică rivalii săi. Frustrați de privilegiile avute cindva, mândri și socotindu-se nedreptățiți din cauza trecutului lor de „legaliști”, având o serioasă răfuială de interese cu „noul val” de tovarăși care le luaseră locul, ei s-au manifestat mereu în Cameră și Senat, individual sau în bloc, în mod concertat sau spontan, ca un tenace corpus revindicativ, de veleitari: pozind în „victime” ale ceaușismului, ei au deposedat de drepturile lor legitime chiar pe cei ce erau cu adevărat victime ale revoluției.

Alături de figurile grotești, patibulare, ale unor politicieni cu vechi state de serviciu în C.C., pot fi admirate în acest for aparițiile la tribună ale unor personaje de cea mai pură extracție caragiălescă: discursurile lor, unele perfect articulate, demonstrează mereu ce „progrese” a făcut Cațavencu de o sută de ani încoace pe linie de retorică a demagogiei: cu barbă sau fără, ei intonează frenetic, cu variantele de rigoare, aceeași arie naționalistă: „Nu voi să știu de Europa dumitale, stimabile!... Eu voi să știu de țărișoara mea...”. În acest Parlament sfărăitor (uneori, la propriu), se află chiar un „partid liber-schimbist”, al cărui lider (om inteligent, de altfel) vrea neapărat să fie spiritual, chiar și în situațiile cele mai jalnice. Nu e firesc necesar ca Mitică să facă parte din... „d'ale Parlamentului”?

În al treilea rând, acest Parlament n-ar fi parlament fără prezența opoziției; dar, hotărîrile lucrului, nu izbuteste să fie un adevărat parlament nici împreună cu ea. De fapt, ce caută opoziția în acest Parlament? Girind, acolo, o suspectă legitimare prin alegeri, opoziția a fost de fiecare dată redusă la tăcere (uneori prin aplauze, ca să nu se poată contesta „stilul” elegant al adunării) de către „mașina de vot” F.S.N. în a-remenea situație, despre ce fel de responsabilitate politică mai poate fi vorba?

Hans Jonas dă exemplul funcționarului însărcinat

Fotografie de GINA MARIN

cu încasarea impozitelor, pe care-l consideră responsabil de executarea acestei obligații, indiferent de sistemul de impozare. Deoarece „adevăratul obiect al responsabilității (...) este menținerea raporturilor de încredere ca atare, pe care se bazează societatea și traiul în comun al oamenilor”, și deoarece acest lucru „este un bun substanțial, comportînd propria sa forță de obligație” — scrie autorul — „funcționarul necinstit, căruia în mod direct nu i se poate reproșa decât că și-a trădat obligațiile, este în mod indirect de asemenea iresponsabil” (p. 179). Mi se pare că aceasta este exact situația oricărui parlamentar al nostru de astăzi. Faptul că fiecare dintre cei prezenți sub cupolă este numai unul dintr-un număr destul de mare nu micșorează cu nimic răspunderea fiecăruia; căci fiecare răspunde acolo pentru decizia tuturor, la care a luat parte; după cum răspunde și pentru faptul de a nu fi luat parte, fie pentru că a dormit, fie pentru că a fost absent, fie pentru că a votat cu mîna ridicată, fără a cunoaște fondul chestiunii, imitîndu-și pur și simplu vecinul de bancă. Contemplînd asemenea scene — pe care Televiziunea are grijă să le „filtreze” pe cit cu puțință — nimeni nu poate să aibă prea mare respect față de ceea ce se petrece acolo. „Omul de stat în sensul deplin al cuvîntului poartă în timpul duratei mandatului său sau al puterii sale responsabilitatea pentru totalitatea vieții colectivității, a ceea ce se numește binele public.” (Termenul de „om de stat” poate fi înlocuit după voie cu acela de „echipă guvernamentală”.) Cîți dintre parlamentarii noștri de azi, scoși parcă de sub pălăria imensă a lui I.L. Caragiale, lasă impresia că ar fi tot timpul conștienți de asemenea obligații?

Orice om care se gîndește la viitorul societății în care trăiește se poate întreba dacă deciziile grave — suspecte de iresponsabilitate — ale unui for cum e Parlamentul pot fi remediate în timp. În ce fel, și cînd anume. În sensul acesta, dar fără a avea pretenția că dau răspuns acestei întrebări, ci doar ca o pură informare de ordin istoric, voi reproduce o pagină sugestivă dintr-un politolog francez. „(Există) într-adevăr în arsenalul democrației atenian un straniu obicei care pare să vadească dificultatea de a fi democratic și (în același timp) de a articula această democrație pe un referent sau pe un sistem de referență separabil de democrația însăși. E vorba de *graphé paranomon*, procedura juridică prin care un om poate fi judecat și condamnat pentru că a produs o măsură «ilegală» în Adunarea poporului, chiar dacă Adunarea a aprobat propunerea. Pentru a ne da seama de perversitatea procedurii, trebuie să ne amintim că, la Atena, Adunarea poporului e suverană, fără limitare de competență. (...) În consecință, tot ce decide Adunarea este «legal» și nu există autoritate exterioară (cod, instituție, «Constituție»...) abilitată să decidă ceea ce este legal sau ilegal. Așadar, *graphé paranomon* e o procedură diabolică prin care autoritatea «legală» spune că o decizie care vine de la ea însăși, și deci e «legală», este «ilegală». Foarte prozaic spus, aceasta înseamnă, bineînțeles, că democrația ateniană a inventat un procedeu care-i permitea să revină asupra unor decizii ale sale. E vorba de autoreglare democratică, pătrunsă de o conștiință realistă sigură în ce privește modul cum se petrec discuțiile și votul, modul cum demagogia sau pornirea de moment pot să facă ravagii, modul în care un pumn de agitatori pot să conștie voința populară sau, dimpotrivă, modul cum un demos, într-un moment de imbecilitate, poate să-și impună deciziile sale absurde în fața înțelepților politici etc.” (Yves Barel: *La Quête de Sens. Comment l'esprit vient à la cité*, Ed. Seuil, 1987, p. 272).

Lecția celor vechi e întotdeauna o lecție de bun simț.

— va urma —

România — o țară a umbrei

G.A.: În ultimul an am făcut interviuri cu mari personalități ale exilului românesc, pe care vreau să le adun într-o carte intitulată (denumită provizoriu) *Nostalgia și recuperarea exilului*. Aș ruga pe Alțeta Voastră să-mi spună ce vă sugerează acest cuvânt: „exil”.

P.M.: Mi se pare importantă o asemenea carte pentru cultura românească: există problema filosofică și există problema personală a exilului. Și tatăl meu (de care sunt foarte apropiată) și eu am trăit exilul, de aceea l-am văzut din două perspective: am văzut exilul unui om deosebit, căruia i s-au tăiat rădăcinile, și la această suferință de exilat am văzut adăugată durerea celui care are sentimentul unei misiuni, al unei responsabilități — de a-și reprezenta țara — și a fost lipsit cu violență de ea. Iar eu, de când eram mică, mi-am cunoscut țara ca pe o țară a umbrei, în care lini era interzis să merg. Era un zid real, dar și unul personal, subiectiv, imposibil de străpuns. Știi, de pildă, că luna există, dar te poți gândi să mergi pe lună? România era pentru mine o țară interzisă, inconjurată, în plus, de violența trecutului. De când eram mică, am înțeles că în țara mea s-a petrecut un fapt îngrozitor — și care nu era din vina țării mele, ci a împrejurărilor istorice. (Există și oameni care au avut o vină.) Și am crescut cu gândul nedreptății acestui exil și cu gândul nedreptății pe care o îndura România: mi-a fost greu să nu devin amără din pricina acestei nedreptăți. Tatăl meu nu este amar, pentru că el are o structură filosofică și morală puternică. Dar eu, așa fi vrut să merg la școală cu cei de vîrstă mea, din țara mea, să-l tînuș, să călătoreș prin România. O copilă care știe că țara ei (pe care nu o poate cunoaște) suferă, și care nu-și poate face prieteni în generația ei, crește cu sentimentul unei nedreptăți: am simțit-o la început ca pe o nedreptate personală, și pe urmă am înțeles că nedreptatea istorică. Exilat are sensul diferite pentru fiecare generație, dar cred că tuturor celor care îl trăim ne este dor, și tot avem acest sentiment de nedreptate. Mulți oameni care trăiesc în exil vor să uite, iar eu îi înțeleg și pe ei:

nu suferit prea mult. Și uneori limbajul omnesc nu poate absorbi atîta durere. Ca să poți trăi, ești obligat să uzi.

Am ales sociologia pentru a face ceva concret, activ, util

G.A.: Chiarul nostru știu, din interviul pe care Lăzi dat *Rodica Palade*, în primul număr al revistei „22” din anul acesta, că ai făcut studiul de sociologie — un amănunt surprinzător pentru modul în care obișnuim să gîndim, în România, educația unei principese. Ne-ai putea spune ce v-a determinat să vă alogeți această profesiune?

P.M.: Am fost determinată în alegerea mea de condiția de exilată (pe care o trăiam) dar și de simțul datoriei: știam că va trebui să fac ceva bun, util în viața mea. Nu voiam să am o profesiune care să-mi fie indiferentă: ori să am o profesiune ridicolă. M-am gândit inițial să studiez economia, dar nu eram foarte dotată la matematică și, în plus, mi s-a părut un domeniu excesiv restrîns. Aș fi putut face istoria, dar eu mă gîndesc mult la viitor, nu la trecut. Am ales sociologia care în Occident încorporează și istoria, și politica, și economia — aproape totul: voiam să fac ceva concret, activ, util — măcar să încerc să rezolv anumite probleme. Pentru că aparțineam României (deși nu puteam trăi în România) m-am gândit că ar fi preferabil să nu mă las, prin munca mea, de o țară anume, fie ea Anglia, Italia sau Danemarca, ci să lucrez într-un organism internațional: dacă vreo țară România ar fi devenit liberă, din nou, aș fi avut o formare care să-mi permită să-mi aplic experiența și cunoștințele în țara mea. Sociologia mi-a permis să lucrez la Națiunile Unite.

Grupuri interdisciplinare internaționale caută soluții comune pentru problemele alcoolismului

G.A.: Cum au decurs anii de studiu și perioada de formare ca sociolog în cadrul O.N.U.?

P.M.: Pînă la bacalaureat am făcut școala franceză (în limba mamei mele). Apoi, un an, am

SE REÎNTOARCE

Interviu cu PRINCIPESA MARGARETA realizat de Gabriela ADAMEȘTEANU

călătorit în Africa, mai ales în Kenya, în Sudan, ca să văd proiectele O.N.U. pentru refugiați. Am studiat apoi la Universitatea din Edinburgh (Scoția), am obținut titlul de Master of Arts în sociologie și științe politice și după licență m-am specializat în sociologie medicală; pentru că m-a interesat, și pentru că acolo am găsit de lucru. Era un moment special, cînd în Anglia se schimba întreg sistemul de organizare a medicinei, și timp de doi ani am lucrat, ca *research assistant*, la un proiect interdisciplinar despre diferitele aspecte ale profesiei medicale de infirmieră. În următorii 5 ani am participat la un proiect internațional, făcut în Canada, Mexic, California, Zambia, dezvoltat pe urmă și în Japonia etc. — pentru cercetarea cauzelor abuzului de alcool în diferite țări și găsierea unor soluții comune. Există diferențe de la țară la țară. Am făcut și un mic studiu economic ca să vedem dacă atunci cînd prețul alcoolului crește, oamenii beau mai puțin. Am văzut că oamenii beau la fel, numai că străduce și se degradează fizic, pentru că, nerenunțînd la alcool, renunță mai degrabă la pline ori la fructe. Toate civilizațiile au droguri (alcoolul, tutunul) și, atunci cînd este interes, alcoolul dezvoltă în jurul lui o adevărată situație a crimei. Acest proiect de cercetare, făcut sub egida Națiunilor Unite, continuă și acum: eu lucrez în centrul de cercetări scotlene. Din gaze în șase luni ne întâlnim la Geneva, venind din diferitele centre de cercetare din lume, și încercăm să găsim soluții comune.

lupement Agricole) am căutat, tot în cadrul serviciului de relații externe, fonduri la guvernatele membre ale acestei organizații pentru proiecte mici, destinate de asemenea populațiilor sărace din lumea a treia. Era vorba de lucruri precise, concrete — să se creeze într-un sat o bancă, să se aplice un mic proiect de irigații, pentru că, în ultimă instanță, e simplu să faci legi și decrete, iar oamenii, în mica lor localitate, în viața lor obișnuită, să nu știe cum să-și rezolve singuri propriile lor probleme.

În august 1989 Estul era în fierbere

G.A.: Înțeleg din ceea ce ne spuneți că munca de sociolog în cadrul Națiunilor Unite vi s-a părut utilă și interesantă. Ce anume v-a decis în 1989 să renunțați la ea?

P.M.: În august 1989 m-am hotărît să plec: mi-am dat demisia, am renunțat la micul apartament închiriat la Roma, mi-am făcut bagajele și m-am întors în Elveția. Mă hotărîsem să lucrez împreună cu tatăl meu, să-l ajut să aibă un birou mai structurat, să răspundă la toate solicitările momentului, să acționez pentru ca lucrurile să se schimbe în Europa de Est.

G.A.: Ai avut sentimentul că va avea loc o schimbare?

P.M.: Da. Era august, dar lucrurile fierbeau deja — Cehoslovacia, Polonia, începuta R.D.G. Eu nu-mi mai puteam continua munca, știind că țara mea se afla într-o asemenea stare pe cînd tatăl meu se afla singur în încercarea de a opri „holocaustul de un nou tip” care amenința românii și minoritățile, prin sistematizarea (decarată de la Radio Free Europe, sept. 1988). Cineva trebuia să fie în apropierea lui, să-l ajute: a ținut discursuri, a făcut apel la Comisia pentru Drepturile Omului de la Geneva — ați văzut în cartea lui Mircea Ciobanu, Prin '85-'86 presa începuse să se intereseze din nou de România și de Regele Mihai. Înainte, el striga în desert: nimeni nu voia să-l asculte.

G.A.: Există acum la noi oameni care întrebă: de ce nu a venit Regele Mihai atunci, în decembrie? Poate că în primele zile, noua putere nu ar fi avut forța să reacționeze cu brutalitatea cu care a reacționat pe urmă.

Poate atunci, în decembrie, oamenii ar fi spus: cine mai este și acest domn?

P.M.: Nu știu. N-o s-o știm niciodată. În primul rînd, adu-șezi-vă aminte că aeroportul era închis. Apoi, ce ar fi făcut El aici, cu cine ar fi vorbit?

Poate oamenii ar fi spus: cine mai este și acest domn?

G.A.: Cînd ați venit, după trei săptămîni, aveți sentimentul că decenile de propagandă comunistă îi făcuseră pe oamenii din România să-și uite istoria?

P.M.: Da, bineînțeles, știam foarte bine acest lucru. Și Regelui i se părea lipsit de sens să pară că vine, impunînd: „Sînt aici”, după ce tinerii își dăduseră viața. S-ar fi putut interpreta ca o recuperare a puterii. Deci, în acel moment, tatăl meu spunea: „Sînt gata să servesc”. Acesta este rolul său. Și nu se știe cînd va lua puterea: se părea că o vor lua tinerii și forțele democratice. Se vedeau tinerii pe stradă, oamenii lupîndu pentru libertatea lor și El ce putea spune altceva decît atît: „Dacă aveți nevoie de mine, sînt aici”. Poate a fost o delicatete din partea lui să nu vină să se amestece în luptele, în violența de aici, dar acesta este rolul său: să slujească țara, nu să iasă în față. Erau și probleme practice serioase, frontierele închise, vești contradictorii despre convoaiele care treceau, cum să aterizezi aici?

G.A.: Și Alțeta Voastră cînd a sosit aici?

P.M.: Eu am venit la 18 ianuarie 1990.

G.A.: Va mai amintiți primele impresii?

Mă reîntorsesem acasă, dar nu aveam încă sentimentul că sint acasă

P.M.: O, mi se pare că a trecut atîta timp încît mi-e greu să-mi reamintesc! Pentru mine însemna o întorcere acasă, și totuși nu aveam sentimentul că sint acasă — era misterios, era violent. Îmi dorisem totdeauna să fac ceea ce făceam, să vin aici, dar încercam să fiu detașată ca să pot gîndi obiectiv: să văd ce putem face noi să-i ajutăm pe oameni.

Dar spuneți-ne, ce înseamnă democrația?

P.M.: Am vorbit cu studenții, ei au spus, nu, n-avem nevoie de ajutoare, dar spuneți-ne, ce înseamnă democrația? Și am creat „Fundatia Margareta”: inițial o destinașem îndeosebi satelor, dar aici am văzut că românii își doreau cultura, istoria, că pe tineri nu lucrurile materiale îi interesau ci adevărata lor istorie, cum funcționa democrația înainte. Trebuiau de asemenea educați specialiști în agricultură, în economie, în telecomunicații, existau problemele medicale și cele pri-

Václav Havel CEL MAI BUN MOD DE A NE AJUTA ESTE DE A AJUTA UNIUNEA SOVIETICĂ

În februarie 1991 am declarat în fața Congresului Statelor Unite: „Am fost deseori întrebat asupra modului în care Statele Unite ne-ar putea ajuta astăzi. Răspunsul meu, la fel de paradoxal ca și restul vieții mele, a fost: cea mai bună metodă de a ne ajuta este aceea de a ajuta Uniunea Sovietică în drumul său ireversibil dar foarte complicat spre democrație”.

Nu am obiceiul să mă autocriticez, dar de curând, în fața nivelului Grupului celor Șapte și apoi la întâlnirea cu Mihail Gorbaciov, mai multe persoane m-au întrebat dacă îmi mențin părerea și ce înțeleg de fapt prin aceasta. Trebuie să mă pronunț deci asupra celei de-a doua întrebări pentru a justifica răspunsul afirmativ la prima.

Prea mulți oameni au crezut pe nedrept că mă refeream la ajutor economic, dar eu nu vorbeam numai de acesta. Voiam să spun că este în interesul țării mele, al Europei și al întregii lumi de a ajuta ca Uniunea Sovietică să devină un loc mai liber, mai democratic și mai constant în accentuarea democrației. Perioada de după război ne-a arătat că nici un ajutor economic, oricât de important ar fi el, nu face mai progrese decât o țară totalitară dacă aceasta nu devine în același timp mai democratică.

La începutul lui 1990, Uniunea Sovietică era încă în mare parte nehotărâtă asupra căii pe care o va alege și oată asistența economică probabil că s-a pierdut în sacul fără fund al birocratiei, incompetenței și corupției. Situația s-a schimbat. Forțele democratice încearcă să organizeze și să provoace o ruptură radicală de trecut. Președintele al afacerilor externe, Eduard Șevardnadze și prietenii săi din cîmpul democrației sînt reprezentanții cei mai proeminenți ai acestei tendințe.

Au fost înregistrate progrese și la negocierile asupra noului tratat comercial. Deși forma sa definitivă este încă incertă, un lucru este sigur: reformele și reformele politice și economice pe care le preconizează 1993 un rol din ce în ce mai important. Președintele rus Boris Elțin nu va mai fi obligat să însoțească statele guvernamentale occidentale pe o vreme din vreme.

În sfîrșit, marele M. Gorbaciov însuși este mai angajat ca niciodată în reforme. Vor trebui obținute garanții clare că Uniunea Sovietică nu se va întoarce la trecutul său totalitar și că nu va mai încerca să impună centrul pentru celelalte țări. În deceniile viitoare, există totuși o șansă pentru democrație și pace în lume.

Într-un să amintesc, există bineînțeles riscul de a vedea forțele antidemocratice câștigând încă o dată în Uniunea Sovietică și utilizând întreaga asistență externă ca mijloc pentru a întări regimul lor actual. În funcție de această șansă dar și de celelalte trebuie deținută natura ajutorului pentru Uniunea Sovietică. Este vorba de a utiliza ajutorul și oamenii politici aleși în mod democratic mai degrabă decât pe birocrați. Această asistență trebuie legată de un angajament clar din partea Uniunii Sovietice că nu va mai utiliza forța în afara teritoriilor sale și că va lăsa vecinii să-și aleasă liber destinul, înțelegînd prin aceasta și actualele republici ale Uniunii Sovietice care doresc să-și hotărască singure viitorul — în special Letonia, Lituania și Estonia.

În sfîrșit, ajutorul ar trebui să conste în mil de acțiuni îndreptate spre sectoarele specifice ale noului economii de piață mai degrabă decât un bloc masiv conceput pentru a întări pilonii unui edificiu care se prăbușește. În fiecare caz, decizia va trebui să devină de pertinență economică și proiectului și nu de voința arbitrară a planificatorilor centrali.

Ne izbim aște de un alt paradox. Cum să împaci nevoia de stabilitate evidentă pentru Europa ca și pentru Uniunea Sovietică cu aspirația nu mai puțin evidentă a numeroase po-

poare de a scăpa de sub puterea centrală?

Cum să împaci principiul recunoscut al integrității teritoriale a Statelor cu cel, recunoscut în egală măsură, al autodeterminării popoarelor? Și cum să-și discute despre ajutor, ar trebui aplicat primul sau al doilea principiu?

Nu există o soluție simplă la această problemă și cu atât mai mult se cuvine să ne bazăm pe democrație. În țările democratice, tendința pare să meargă în același timp spre integrare și diferențiere, spre întărirea identității regionale și spre reducerea importanței frontierelor. Dacă se aplică acest principiu teritoriului vast al Uniunii Sovietice, pare logic să fie ajutate zonele care promit cel mai mult, insulele capabile de o evoluție pozitivă care s-ar putea întinde apoi asupra întregului teritoriu, oricare ar fi organizarea acestuia. Bineînțeles, problema este de a ști care sînt aceste noi regiuni și care ar fi modul cel mai adecvat de a ajuta pe fiecare dintre ele.

Lipsa de experiență în ceea ce privește transformarea regimurilor totalitare osificate în economii de piață eficiente dirijate de guverne democratice, ca și dimensiunile țării și ale populației, fac acest scop, practic, imposibil de atins. Totuși există precedente: țările Europei centrale și orientale au pornit într-un mod ireversibil pe calea democrației pluraliste și a economiei de piață. Avînd în vedere îndelungata noastră asociere cu piața sovietică și similitudinea proceselor noastre de transformare, schimbarea în Uniunea Sovietică este totodată o șansă și o problemă pentru economiile noastre. Uniunea Sovietică are interesul de a ne cumpăra produsele, dar nu are bani pentru a le plăti. Reducerea schimburilor comerciale care rezultă de aici amenință echilibrul fragil al economiei noastre și duce la o creștere a datoriei sovietice față de Cehoslovacia, estimată la 4 miliarde de dolari. Ungaria și Polonia se confruntă cu greutăți asemănătoare.

Ar fi un real ajutor dacă o parte din eventualele credite occidentale pentru Uniunea Sovietică ar fi destinate finanțării exporturilor noastre în U.R.S.S. Această idee a fost prezentată anul trecut la Harvard de către ministrul de externe al Cehoslovaciei, Jiří Dienstbier. Experți polonezi și unguri au expus propuneri similare. Citeva dintre cele mai mari bănci occidentale studiază posibilitatea unei astfel de acțiuni. Același principiu s-ar putea aplica ajutorului alimentar de care are nevoie Uniunea Sovietică. Aceasta ar permite rezolvarea problemei excedentelor noastre agricole fără a perturba funcționarea piețelor deja saturate ale Vestului.

Țările Europei centrale și orientale nu mai trebuie să aibă niciodată suveranitatea limitată, ceea ce înseamnă că au dreptul de a decide asupra acordurilor lor de securitate. Rețineră trupelor sovietice din Germania și Polonia este esențială și nu există nici un motiv obiectiv pentru care ar fi amînată sau încetinită. Plecarea negociată și pașnică a acestor trupe e o condiție prealabilă pentru ca aceste două țări să-și regăsească deplina suveranitate.

Din păcate, în Uniunea Sovietică există încă reziduuri ale vechii ideologii imperiale, fapt demonstrat de dezacordurile apărute în privința clauzelor de securitate la negocierile asupra noului tratat bilateral între Uniunea Sovietică și Cehoslovacia, Ungaria, Polonia; fapt presupus și de doctrina numită a lui Falin, care are o tristă asemănare cu doctrina infamă a lui Brejnev cu dreptul intervenției sovietice pentru împiedicarea renunțării la comunism. Ceea ce este și mai anacronic

în raport cu imaginea mai clară a noului tratat aparate chiar de M. Gorbaciov, deoarece a susținut că acestea trebuie să se bazeze pe principiile Cartei de la Paris pentru o nouă Europă. Nu am acceptat tentativele citorva politicieni sovietici de a stabili o echivalență între Pactul de la Varșovia și N.A.T.O. Pentru noi N.A.T.O. constituie principalul sprijin al securității europene, întărit de alte instituții ca Uniunea Europeană și de Conferința asupra securității și cooperării în Europa. Prezența americană pe continent reprezintă de peste patruzeci de ani coloana vertebrală a apărării libertății și democrației și ea rămîne, după părerea mea, necesară. Ea nu constituie o amenințare pentru Uniunea Sovietică, ci mai degrabă o garanție a păcii și stabilității pentru întreaga Europă; sovieticii trebuie să o accepte ca atare.

Nu pot încheia decât cu un alt paradox. În tranziția noastră dificilă spre o gestiune a afacerilor pe care cea mai mare parte a oamenilor din vest o consideră ca perfect normală, țările occidentale ne pot ajuta cel mai mult ajutînd Uniunea Sovietică în drumul său spre democrație. În același timp, țările occidentale nu pot ajuta mai bine decît transformarea a Uniunii Sovietice decît sprijinînd eforturile Cehoslovaciei și ale celorlalte țări ale Europei Centrale — pentru a arăta ce poate fi făcut și cum. Țările Europei Centrale pot deveni un pol de stabilitate și o sursă de răspîndire a valorilor democratice și a binefacerilor lor pentru lumea post-comunistă.

(După Libération, 18 Iulie 1991)
Traducerea:
CLARA POPESCU

Caricatură din „Le Monde”

**„NU ÎNȚEG
CUM POTI EXISTA
ÎN ISTORIE,
FĂRĂ SĂ FACI
ISTORIE”**

(Urmare din pagina 3)

Intre generații, între cei din afară și cei dinăuntru, între cei care vor să-și impună neapărat un punct de vedere și ceilalți, sau pur și simplu pentru cei agresivi și cei vulnerabili.

Sau între oportuniști și ceilalți.
Mă întrebi de unde-mi iau puterea? De niciieri. Eu am avut și am putere. Și fac ceea ce simt că trebuie să fac. Faptul că „Merlin”, spectacolul de anul trecut, a avut public tot alt cît spectacolele lui Andrei Șerban sau Liviu Ciulei (o stachetă foarte înaltă) nu s-a datorat faptului că a conținut șopirle politice (care nici nu erau șopirle ci titluri de articole din ziare pe care autorul le cere la zi). Actualitatea scriiturii și a tratării subiectului a șocat dar a sfîrșit prin a interesa, apoi. Mai am încă box-office, deși sînt lovită din toate părțile și sînt somată din nou să dispar.

Acum redau „Oedip”, opera lui Enescu sub bagheta lui Mihai Brediceanu în viziunea de la Lucerna, acreditată de acel incredibil succes. Încerc modificări dar am nostalgia miracolului de atunci.

Mai pregătesc un spectacol cu „Dialoguri” de Urmuz, la „Tăndărică”, pentru festivalul de la Charleville — Mézières. Trebuie să termin „Trovarsi” de Pirandello la Teatrul Mic, cu Valeria Seciu în rolul principal. Toate acestea pînă în septembrie. N-am avut concediu. Mă lupt cu morile de vînt ca să realizez opera vieții mele, un institut de cercetare și antropologie teatrală, spațiu deschis pentru tinerii interesați de sursele teatrului și de viitorul teatrului.

Sînt foarte îngrijorată de formele aberante pe care le poate genera aplicarea legii teatrelor, în condițiile subvenției mizere și a aprecierilor discutabile ale noulor factori de decizie, adesea accinși ca înainte de decembrie.